

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Ἀριστοτέλης, Ἠθικὰ Νικομάχεια, Β1, 1-4, 1103a14-b2

A1.

α.

1-Σ: ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὔξησιν

2-Σ: ὅθεν καὶ τοῦνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλῖνον ἀπὸ τοῦ ἔθους

3-Σ: ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειούμενοι δὲ διὰ τοῦ ἔθους

β.

Ο Ἀριστοτέλης, χρησιμοποιώντας την αντωνυμία **ὄπερ**, αναφέρεται στη σχέση που έχουν οι δύο βασικοί ὅροι της φιλοσοφικής του σκέψης, **δύναμη** και **ενέργεια**, στον σχηματισμό των ἐμφυτων χαρακτηριστικών. Συγκεκριμένα παρατηρεῖ πως τα εκ φύσεως χαρακτηριστικά μας ἔχουν εκ των προτέρων τη δυνατότητα (**δύναμις**) να πραγματοποιηθούν, ἀλλὰ πραγματώνονται ὕστερα (χρονικά), χωρίς να χρειάζεται ο εθισμός με την επανάληψη μιας πράξης (**ἐνέργεια**).

B1.

διανοητικαὶ ἀρεταί: Πρόκειται για τις λειτουργίες και ικανότητες της διανοίας, του ανθρώπινου μυαλού. Αποβλέπουν στην ἀλήθεια. Παραδείγματα διανοητικῶν ἀρετῶν που αναφέρει ο Ἀριστοτέλης: *σοφία, σύνεσις, φρόνησις*. Η *σοφία* δηλώνει την ἀπόκτηση ολοκληρωμένης γνώσης επιστημονικής ἢ τεχνικής. Η *σύνεσις* εἶναι ἡ κριτικὴ δύναμη, ἡ δυνατότητα ἀξιολόγησης, ἀποτίμησης, σύγκρισης. Η *φρόνησις* εἶναι ἡ ικανότητα λήψης ἀποφάσεων σε ζητήματα της καθημερινῆς ζωῆς και ἐπιλογῆς της μίας ἢ της ἄλλης πράξης. Κυρίως με τὴ φρόνηση τὸ λογικὸ μέρος της ψυχῆς καθοδηγεῖ τὸ *μετέχον λόγου* μέρος της, δηλαδή τις ἐπιθυμίες, τις ορμές και τὸν τρόπο ἐκδήλωσης των συναισθημάτων.

ἠθικαὶ ἀρεταί: Περιγράφουν τὸν χαρακτήρα του ἀνθρώπου και σχετίζονται με τὸ *ἐπιθυμητικόν*. Εἶναι οἱ λειτουργίες και ικανότητες της συναισθηματικῆς νοημοσύνης, της δυνατότητας του ἀνθρώπου να κατανοεῖ και να ρυθμίζει με σταθερὸ τρόπο τις συναισθηματικῆς του ἐκδηλώσεις, τὴ συμπεριφορά του στο πλαίσιο των σχέσεων μέσα στην οργανωμένη κοινωνία. Οἱ ἠθικὲς ἀρετὲς λειτουργοῦν για τὸ καλὸ του φορέα τους και της κοινωνίας. Αποβλέπουν στην εὐτυχία, ἀτομικὴ και συλλογικὴ. Ἀντίθετὲς τους εἶναι οἱ κακίες. Παραδείγματα ἠθικῶν ἀρετῶν που αναφέρει ο Ἀριστοτέλης: *ἀνδρεία, πραότης, σωφροσύνη, ἐλευθεριότης, μεγαλοψυχία* κ.ά.

ἔθος: Μπορούμε να ἀποδώσουμε τὸν ὅρο με τὴ λέξη *συνήθεια*. Ο Ἀριστοτέλης διακρίνει τὸ *ἔθος* (τις διαμορφωμένες κοινωνικὲς συμπεριφορὲς και πρακτικὲς ἐνός ἀνθρώπου) ἀπὸ τὴν *φύσιν* (τις δεδομένες βιολογικῆς/φυσιολογικῆς λειτουργίες του ἀνθρώπινου εἶδους). Τὸ *ἔθος*

συνδέεται γενετικά με την επανάληψη όμοιων ενεργειών. Στη διαμόρφωση του *ἔθους* έχει μεγάλη σημασία η νεανική ηλικία. Το *ἔθος*, λοιπόν, δεν αποκτάται απλώς με τη διδασκαλία ηθικών κανόνων, δεν αποτελεί δηλαδή θεωρητική γνώση, αλλά απαιτεί τη σταθερή άσκηση της ψυχής, τη συνειδητή καθημερινή πράξη.

Δύναμις - Ἐνέργεια: *Δύναμις* είναι η δυνατότητα που έχει ένα πράγμα ή ένα ον να γίνει ή να κάνει κάτι, ενώ *ἐνέργεια* είναι η (μεταγενέστερη) πραγμάτωση αυτής της δυνατότητας (π.χ. ο χαλκός είναι δυνάμει ανδριάντας). Γενικά, ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι η δεύτερη (*ἐνέργεια*) είναι πιο σημαντική από την πρώτη (*δύναμις*). [306 λέξεις]

B2. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Πλούταρχος, *Περὶ παιδων ἀγωγῆς*, 4 2a-c

Βασική παιδαγωγική άποψη του Πλούταρχου είναι ότι η «αρετή» είναι προϊόν έθους, άσκησης. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις αντιλήψεις του η συνύπαρξη τριών βασικών στοιχείων συντελεί στην επιτυχία της αγωγής: α) η «φύση», δηλαδή οι φυσικές προδιαθέσεις που φέρει ο άνθρωπος, β) ο «λόγος», δηλαδή η μάθηση και η πνευματική καλλιέργεια, και γ) το «έθος», δηλαδή η άσκηση. Οι ομοιότητες με την αριστοτελική σκέψη είναι προφανείς. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει: «η φύση μάς έκανε επιδεκτικούς στις αρετές, τέλειοι όμως σ' αυτές γινόμαστε με τη διαδικασία του έθους» (μετάφρ. Δ. Λυπουρλής). Ο Πλούταρχος υποστηρίζει ότι τα σπέρματα της αρετής βρίσκονται στη φύση, η εξέλιξη, όμως, και η προαγωγή της εξαρτώνται από τη μάθηση, η εφαρμογή της στη ζωή από τη συνήθεια (όπως το αριστοτελικό «έθος») και η τελειοποίησή της και από τα τρία αυτά στοιχεία. Είναι φανερό, επίσης, ότι ο Πλούταρχος εστιάζει περισσότερο στον ρόλο της αγωγής ως «μάθησης» και «άσκησης» στην αρετή. Με το παράδειγμα που φέρει από τη γεωργία δείχνει πως την ωφέλεια και την αποτελεσματικότητα της αγωγής μπορεί κανείς να τη διακρίνει στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι λαμβάνουν από τη γη τα μέγιστα οφέλη. Η γη είναι η φύση, ο γεωργός ο παιδαγωγός και οι σπόροι η ηθική διδασκαλία. [201 λέξεις]

B3. α-Λ, β-Σ, γ-Λ, δ-Λ, ε-Σ

B4. *φερόμενος-φέρεσθαι, μυριάκις, κομιζόμεθα, οίκοδομοῦντες-οίκοδόμοι, σώφρονα-σώφρονες*